

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การจัดการศึกษาระบบทวิภาคี เป็นลักษณะหนึ่งของการจัดแหล่งทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนที่กำลังศึกษาทางด้านวิชาชีพโดยความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและสถานประกอบการ ธุรกิจ อุตสาหกรรม มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการให้ผู้เรียนมีโอกาสศึกษาความรู้ภาคทฤษฎีจากสถาบันการศึกษา พร้อมกับศึกษาความรู้ภาคปฏิบัติวิชาชีพในสถานประกอบการ ซึ่งจะส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกระดับหนึ่ง นอกจากนั้น ผู้เรียนยังได้รับประสบการณ์จริงจากการฝึกปฏิบัติงานทำให้มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการของแหล่งงาน สอดคล้องตามนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติที่ได้กำหนดไว้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539) กำหนดให้มีการขยายทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและเหมาะสมรวมทั้งกำหนดวัตถุประสงค์อีกสองประการ คือ การกระจายรายได้และการเร่งรัดพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เกิดความสมดุลกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน (พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ, ม.ป.ป., หน้า 1) จากทิศทางการพัฒนา ดังกล่าวรัฐบาลจึงมีนโยบายมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศให้เจริญรุ่งเรืองอย่างมั่นคงและต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุถึงความผาสุกและความอยู่ดีกินดีของประชาชนขณะเดียวกันก็เน้นที่จะกระจายรายได้และความเจริญออกสู่ภูมิภาคอย่างจริงจังและทั่วถึง ทั้งนี้เพื่อสร้างฐานเศรษฐกิจใหม่จากแนวทางเดิม ที่พึ่งพาผลผลิตทางการเกษตรเป็นหลักมาสู่การปรับโครงสร้างในการพัฒนาเป็นลักษณะทวิลักษณ์คือการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรมควบคู่ไปกับอุตสาหกรรมยังผลให้อุตสาหกรรมเกิดความตื่นตัวและขยายตัวมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในบริเวณพื้นที่ภาคตะวันออกของประเทศ (สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป., หน้า 8-9) คือ พื้นที่บริเวณแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรีและมาบตาพุด จังหวัดระยอง ซึ่งการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยได้มีการวางแผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อการประกอบธุรกิจด้านอุตสาหกรรมและได้ปฏิบัติอย่างจริงจังมาตั้งแต่ปี 2 กำหนดแนวทางการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2538, หน้า 1) และเป็นศูนย์กลางความเจริญเติบโตแห่งใหม่ที่สนับสนุนการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาคอย่างเป็นระบบทั้งเป็น

ศูนย์อุตสาหกรรมหลักและศูนย์อุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ อย่างสมบูรณ์ (สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป., หน้า 8-9)

ด้วยเหตุนี้การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ภาคตะวันออกจึงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องพิจารณากำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่มุ่งเน้น “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาที่เด่นชัดมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้อง กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ที่เน้นด้านการการพัฒนา “คน” อย่างแท้จริง ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันนี้เศรษฐกิจของประเทศไทยได้ขยายตัวในอัตราสูงขึ้นจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนและต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความสมดุลย์ระหว่างการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม (สศช.ระดมทุนผลักดันกิจกรรมพัฒนาคนในแผนฯ 8, 2538, หน้า 17) และการที่จะพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นสอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้เข้มข้นมากยิ่งขึ้น โดยให้ความสำคัญต่อการปรับระบบการบริหาร การจัดการศึกษาและการฝึกอบรมรวมทั้งคำนึงถึงสภาพการจัดการศึกษาและแนวทางการจัดระบบการศึกษาและฝึกอบรม โดยเร่งระดมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการผลิตกำลังคนระดับต่างๆ อย่างกว้างขวางและมีการจัดตั้งสถาบันการศึกษาเพิ่มขึ้นทุกระดับซึ่งได้มีการเปิดคณะหรือภาควิชาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขึ้นในมหาวิทยาลัย ใหม่ๆ เช่น มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยมีการประสานความร่วมมือกับสถานประกอบการของเอกชนอย่างใกล้ชิดในแง่การฝึกทักษะอาชีพและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งจัดให้มีความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา กับโรงงานอุตสาหกรรมในการฝึกอาชีพให้แก่นักศึกษา

จากความพยายามของรัฐในการพัฒนาการศึกษาในทุกระดับเพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศพบว่าผลการดำเนินงานที่ผ่านมานับได้ว่าเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่งแต่การผลิตกำลังคนในบางสาขายังขาดแคลนและไม่เพียงพอต่อความต้องการของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ผลจากการเร่งผลิตกำลังคนและการเร่งขยายการศึกษาทุกระดับในขณะนี้กลไกการพัฒนาด้านคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่สามารถขยายตัวได้รวดเร็วทำให้คุณภาพการศึกษาเป็นปัญหาวิกฤตที่ต้องเร่งแก้ไขอย่างเป็นระบบทุกระดับอย่างเชื่อมโยงกัน (ธรรมรักษ์ การพิชิต, 2538, หน้า พิเศษ 12) นอกจากนี้ในด้านการพัฒนาฝีมือแรงงานยังได้เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของไทยกับนานาชาติขึ้นอีกรวมทั้งมีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ร่วมด้วยเพื่อการปรับปรุงกระบวนการผลิตให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องหาวิธีการในการเร่งรัดพัฒนาคุณภาพทักษะและฝีมือแรงงานของประเทศให้มีความสามารถในการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเสริมสร้างความได้

เปรียบเทียบทรัพยากรมนุษย์ของประเทศที่กำลังลดน้อยถอยลงทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพให้เพิ่มสูงขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับอัตราค่าจ้างที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามลำดับและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

(ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์, 2538, หน้า พิเศษ 13)

การเรียนการสอนทางด้านอุตสาหกรรมศึกษาจำเป็นต้องมีการฝึกปฏิบัติร่วมด้วยเพื่อให้ นักศึกษามีประสบการณ์ในการทำงานแต่ทางสถานศึกษาไม่สามารถให้ประสบการณ์ตรง เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะให้แก่ นักศึกษาได้ตามความต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของ ประสบการณ์อุตสาหกรรม ซึ่งจะพัฒนาได้ก็โดยการให้นักศึกษาไปฝึกปฏิบัติงานจริงใน สถานประกอบการหรือโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ อย่างมีระบบเท่านั้น (กรมอาชีวศึกษา, ม.ป.ป., หน้า 2) ดังนั้น เพื่อให้การเรียนการสอนในสาขาอุตสาหกรรมศึกษาดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการจัดการศึกษาในรูปของความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา กับโรงงานอุตสาหกรรม (co-operative education & training) ความร่วมมือดังกล่าวนี้ คือ การจัดการ ศึกษาในระบบทวิภาคี (dual vocational training) หรือที่แต่เดิมเรียกว่าระบบโรงเรียน-โรงงาน เพื่อผลิตช่างฝีมือผู้มีความชำนาญงานเพียงพอ (ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ) ให้สอดคล้องกับ ความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรมและเป็นการจัดสร้างระบบการศึกษาระบบใหม่ขึ้นใน ประเทศไทย (สำนักงานโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี, ม.ป.ป.) ที่แตกต่างจากการจัดการ ศึกษาแบบปกติคือเป็นการจัดการเรียนการสอนนอกสถานที่ของสถาบันการศึกษาที่นักเรียนสังกัด อยู่โดยใช้โรงงานอุตสาหกรรมหรือบริษัทต่าง ๆ เป็นสถานที่ในการจัดการเรียนการสอนรวมทั้งทำ การสอนและให้คำแนะนำต่าง ๆ ทางด้านวิชาชีพโดยผู้ที่มีประสบการณ์ในสถานประกอบการนั้นๆ อีกทั้งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือกันระหว่างสถานประกอบการและ สถานศึกษาวิชาชีพ (Federal Ministry of Science and Education, 1992, p. 4) ซึ่งเป็นที่นิยม แพร่หลายมากในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ผู้ที่สำเร็จการฝึกวิชาชีพระบบทวิภาคีนี้จะ เป็นที่ยอมรับว่าเป็นช่างฝีมือที่มีคุณภาพดีเยี่ยมคนหนึ่ง (วิทยาลัยอาชีวศึกษาเพชรบุรี, 2535, หน้า 1)

การดำเนินงานด้านการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่ผ่านมายังประสบปัญหาและ อุปสรรคกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาและสถานประกอบการอยู่หลายประการ คือ การ จัดการเรียนการสอนทางภาคทฤษฎีไม่สอดคล้องกับทางด้านภาคปฏิบัติการติดต่อประสานงาน ระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง และสถานประกอบการไม่เล็งเห็นความสำคัญของการให้ความ ร่วมมือของระบบโรงเรียน-โรงงาน และที่สำคัญที่สุด คือสถานประกอบการและสถานศึกษาขาด การประสานงานที่ดี (ศูนย์นิเทศอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางบางส่วน, 2542, หน้า 50)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจถึงปัญหาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี และ ปัญหาที่พบคือการที่นักเรียนเห็นความสำคัญของการเรียนเพราะนักเรียนเคยเรียนอยู่กับโรงเรียน แต่ระบบทวิภาคีนี้นักเรียนที่เรียนต้องอยู่โรงงานหรือสถานประกอบการ ดังนั้นจึงทำให้ผู้วิจัยมี แนวคิดศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปเป็นแนวทางการปรับปรุงการจัดการอาชีวศึกษาระบบ ทวิภาคีของวิทยาลัยเทคนิคให้เกิดประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นในอนาคต

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 12 จำแนกตามประสบการณ์ วุฒิการศึกษา และสถานที่ตั้งสถานศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 12 จำแนกตามประสบการณ์ วุฒิการศึกษา และสถานที่ตั้งสถานศึกษา

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. นำผลการวิจัยเป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุงปัญหาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของ วิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 12
2. ผู้บริหารโรงเรียนระบบทวิภาคีของวิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 12 นำผลการแก้ปัญหาไปพัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพดีขึ้น

คำถามในการศึกษาค้นคว้า

1. ปัญหาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 12 อยู่ในระดับใด
2. ปัญหาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 12 จำแนกตามประสบการณ์ วุฒิการศึกษาและสถานที่ตั้งสถานศึกษาแตกต่างกัน หรือไม่

ขอบเขตการศึกษาค้นคว้า

1. ขอบเขตของเนื้อหา ศึกษาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มี 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการประสานงานกับ ผู้ปกครองและด้านการประสานงานกับสถานประกอบการ

2. ประชากร คือ ผู้บริหาร ครู - อาจารย์ในโรงเรียนระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 12 จำนวน 694 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 229 คน

3. ตัวแปรในการศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ

3.1.1 ประสบการณ์ของบุคลากรทางการศึกษา

3.1.1.1 ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

3.1.1.2 ต่ำกว่า 5 ปี

3.1.2 วุฒิการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา

3.1.2.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี

3.1.2.2 ปริญญาตรี

3.1.2.3 สูงกว่าปริญญาตรี

3.1.3 สถานที่ตั้ง

3.1.3.1 ชลบุรี

3.1.3.2 ระยอง

3.1.3.3 ฉะเชิงเทรา

3.1.3.4 จันทบุรี

3.1.3.5 ปราจีนบุรี

3.1.3.6 ตรัง

3.1.3.7 สระแก้ว

3.1.3.8 สตูล

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัญหาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มี 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการประสานงานกับผู้ปกครอง และด้านการประสานงานกับสถานประกอบการ

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. ปัญหาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 12 จำแนกตามประสบการณ์แตกต่างกัน

2. ปัญหาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 12 จำแนกตามวุฒิการศึกษาของผู้บริหารแตกต่างกัน

3. ปัญหาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษา
เขตการศึกษา 12 จำแนกตามสถานที่ตั้งของสถานศึกษาแตกต่างกัน

กรอบความคิดในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษารวบรวมศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยเทคนิค
กรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 12 ตามกรอบแนวคิดของสมชาย วรรณรักษ์ (2542, หน้า 50-54)
มี 3 ด้าน

1. ด้านการจัดการเรียนการสอน
2. ด้านการประสานงานกับผู้ปกครอง
3. ด้านการประสานงานกับสถานประกอบการ

ตัวแปรอิสระ

1. ประสบการณ์ (บุคลากรทางการศึกษา)

1.1 ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

1.2 ต่ำกว่า 5 ปี

2. วุฒิการศึกษา

2.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี

2.2 ปริญญาตรี

2.3 สูงกว่าปริญญาตรี

3. สถานที่ตั้ง

3.1 ชลบุรี

3.2 ระยอง

3.3 ฉะเชิงเทรา

3.4 จันทบุรี

3.5 ปราจีนบุรี

3.6 ตราด

3.7 สระแก้ว

ตัวแปรตาม

ปัญหาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี

- ด้านการจัดการเรียนการสอน
- ด้านการประสานงานกับผู้ปกครอง
- ด้านการประสานงานกับสถานประกอบการ

ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการศึกษาค้นคว้า

ค่านิยมศัพท์เฉพาะ

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะดังนี้

1. การจัดการศึกษาระบบทวิภาคี หมายถึง การศึกษาที่รวมการฝึกปฏิบัติงานในสถานประกอบการกับการเรียนทฤษฎีในสถานศึกษาเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นการร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการหรือที่แต่เดิมเรียกว่าระบบโรงเรียน - โรงงาน มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตช่างฝีมือผู้มีความชำนาญงาน (ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ)

2. ปัญหาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี หมายถึง อุปสรรคและข้อขัดข้องในการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี วัตถุประสงค์เห็นของบุคลากรวิทยาลัยเทคนิคเขตการศึกษา 12 มี 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน หมายถึง ด้านการดำเนินงานทางด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดแผนการเรียน ให้สอดคล้องกับหลักสูตร การจัดตารางสอนในการกำหนดรายวิชาและเวลาสำหรับการเรียนการสอน การจัดครูเข้าสอน การวัดผล ประเมินผล การเรียนการสอน งานห้องสมุด การบริหารจัดการห้องสมุดให้เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนการสอน

2.2 ด้านการประสานงานกับผู้ปกครอง หมายถึง การแจ้งเรื่องการฝึกงานของนักเรียน-นักศึกษาให้ผู้ปกครองทราบ ช่วงเวลาฝึกงาน และวันเวลาที่ฝึกงาน กิจกรรมต่างๆ ในสถานประกอบการ การแจ้งผลการเรียนและการปรับปรุงการเรียนการสอน รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

2.3 ด้านการประสานงานกับสถานประกอบการ หมายถึง การประสานงานกับสถานประกอบการในด้านการวางแผนการเรียนการสอน กิจกรรมการสอน สื่ออุปกรณ์สำหรับให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติ การเตรียมข้อมูลและนัดหมายเพื่อขอพบเจ้าของสถานประกอบการ ความร่วมมือในการฝึกปฏิบัติ นิเทศติดตามกำกับและการวัดผลประเมินผล

3. ประสบการณ์บุคลากรทางการศึกษา หมายถึง ประสบการณ์ในการทำงานของผู้บริหาร ครู – อาจารย์ โดยคิดตามอายุการปฏิบัติงานตั้งแต่เริ่มปฏิบัติงานการสอน สังกัดวิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 12

3.1 ประสบการณ์มากกว่า 5 ปี

3.2 ประสบการณ์ต่ำกว่า 5 ปี

4. วุฒิทางการศึกษา หมายถึง วุฒิการศึกษาของผู้บริหาร ครู – อาจารย์ ที่สำเร็จการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี

5. สถานศึกษาที่ตั้งของสถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาระบบทวิภาคี แบ่งตามจังหวัดที่ตั้ง ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จະเซ่งเทรา จันทบุรี ปราจีนบุรี ตราด สระแก้ว

6. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคและผู้ช่วยผู้อำนวยการ หัวหน้าคณะวิชา หัวหน้าแผนกวิชาและหัวหน้างานหลักสูตรทวิภาคี วิทยาลัยเทคนิค กรม อาชีวศึกษา เขตการศึกษา 12

7. ครู-อาจารย์ หมายถึง ผู้ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา วิทยาลัยเทคนิค กรม อาชีวศึกษา เขตการศึกษา 12

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University